

Datum: 2021-08-09

Socialdepartementet
Diariennr S2021/04102

Remissvar till delbetänkandet ”Börja med barnen! En sammanhållen god och nära vård för barn och unga” (SOU 2021:34)

Inledning

Vision har givits möjlighet att lämna remissvar på delbetänkandet ”Börja med barnen! En sammanhållen god och nära vård för barn och unga” (SOU 2021:34).

Utredaren har haft i uppdrag att se över förutsättningarna för en mer sammanhållen god och nära vård för barn och unga. I utredarens uppdrag har ingått att föreslå insatser som ska bidra till en mer likvärdig vård som innefattar förebyggande och hälsofrämjande insatser för barn och unga i hela landet. Ett slutbetänkande ska lämnas senast den 1 oktober 2021. Vision ingår inte i utredningens expertgrupp.

Utredningen beskriver ett fragmentiserat vårdlandskap för barn och unga, när det gäller insatser för både den fysiska och den psykiska hälsan. Utredningen menar att när ansvar och uppdrag är otydliga eller inte utgår från ett helhetsperspektiv riskerar det att leda till att barn och unga och deras familjer hamnar i vårdens mellanrum. Detta kan innebära att de inte får den vård och behandling som de behöver och rätt till. Vision delar till fullo denna beskrivning och har vid flera tillfällen uppmärksammat detta, bland annat genom kampanjerna #varärminkurator och #mellanstolarna som vi drivit tillsammans med Ångestpodden. Visions medlemmar som arbetar inom olika vårdande och stödjande verksamheter som möter barn och unga beskriver ofta en frustration över att verksamheternas uppdrag ofta är väldigt avgränsade och att ett helhetsperspektiv saknas gällande verksamhetsplanering samt bedömning, genomförande och uppföljning av insatser. Detta leder till att barn och unga allt för ofta hänvisas mellan olika verksamheter, faller mellan stolarna och inte får de insatser de har behov av på ett samordnat sätt.

Vision har förståelse för utredarens slutsats att omställningen till god och nära vård tyvärr inte har kommit tillräckligt långt för att möjliggöra förändrade huvudmannaskapsgränser för barn- och ungdomshälsovården och inte heller för att regionen ska ansvara för hälsouppföljning för barn och unga. Utredaren gör bedömning att tiden inte är mogen för dessa mycket stora förändringar och att det skulle leda till nya problem. Vision vill samtidigt signalera en oro för att förslagen om tydligare uppdrag i lagstiftning och införande av hälsoprogram för barn och unga kanske inte är tillräckliga åtgärder för att komma tillrätta med ovan beskrivna fragmenterade vård.

Betänkandets förslag berör till största delar verksamheter inom hälso- och sjukvården och elevhälsans medicinska insatser – verksamheter där Vision inte organiserar de stora yrkesgrupperna läkare och sjuksköterskor. Barns och ungdomars hälsa är dock ett brett område som direkt eller indirekt involverar många verksamheter så som socialtjänst och övrig elevhälsa där Vision har många medlemmar. Flera av förslagen kan dessutom komma att innebära att kompetensen inom hälso- och sjukvården behöver fördjupas och kompletteras med t.ex. socionomkompetens. Vision har därför valt att inte kommentera förslag som främst berör de mer medicinska delarna utan tar sikte på de övergripande organisatoriska förslagen.

Vision har tidigare överlämnat dessa förslag till regeringen

I samband med kampanjen #varärminurator överlämnade Vision, Ångestpodden, BRIS, Hjärnkoll och Suicide Zero ett öppet brev till Lena Hallengren med dessa åtgärdsförslag:

- Primärvården, första linjens psykiatri och tidiga insatser från socialtjänsten måste närmare barn och unga. Flytta ut resurser för att få in dessa verksamheter i elevhälsan i tillgängliga team som arbetar runt barnet/den unga och föräldrarna.
- En samordnare ska utses för varje person som har flera vårdkontakter. Vården och socialtjänsten måste hålla reda på sig själva. Det ska inte den som har psykisk ohälsa behöva göra. Alla som arbetar inom psykiatrin, socialtjänsten, elevhälsan m.m. gör var och en sitt bästa inom sitt ansvarsområde. Men det kräver ett utpekat samordningsansvar, så ingen hamnar mellan stolarna.
- Kommuner och regioner ska samordna sin information till barn, unga och föräldrar var en vänder sig med frågor kring psykisk ohälsa och "en ingång" för hjälp och stöd ska upprättas. Förslagsvis med utgångspunkt från elevhälsan.
- Öka kunskap om psykisk ohälsa i hela samhällsskiktet som möter barn så att vi tillsammans kan bli bättre på att fånga upp dem. Det tar Nationella samordnaren även upp som en viktig del.

Bra med ett tydligare uppdrag för hälso- och sjukvården att främja hälsa

Vision ser positivt på utredarens förslag att hälso- och sjukvårdens uppdrag att främja hälsa förtydligas genom en bestämmelse i hälso- och sjukvårdslagen. Detta ligger i linje med Visions synpunkt att socialtjänsten ska ha ett tydligt förebyggande uppdrag inskrivet i socialtjänstlagen. Att främja hälsa bör minska insatser som behövs för att förebygga och behandla ohälsa och är en vinst både för individen och för samhället. Att Socialstyrelsen förslås få i uppdrag att ta fram föreskrifter om hälso- och sjukvårdens arbete för att främja hälsa hos barn och unga är ett viktigt och konkretiserande komplement till den förslagna regleringen i hälso- och sjukvårdslagen och kan antas förenkla och harmonisera regionledningarnas och professionernas tolkning av lagstiftningen. Vision delar utredarens bedömning att reglering av regionernas hälsofrämjande och förebyggande arbete är en förutsättning för att stärka likvärdigheten oavsett bostadsort, val av skola eller vårdgivare.

Räcker samverkan och ett nationellt hälsovårdsprogram för en sammanhållen vård för barn och unga?

Utredaren föreslår inte ändrade ansvarsförhållanden gällande insatser för barns och ungas hälsa utan fokuserar på ökad samverkan och ett nationellt hälsovårdsprogram för barn och unga. Vision delar utredarens bedömning att samverkan i planering av verksamhet och genomförande av insatser är avgörande för ett gott resultat för individen men känner oro för att reglering av samverkan inte är tillräckligt för att uppnå en samlad barn- och ungdomsvård där ingen faller mellan stolarna. Vision saknar förslag om att huvudmännens arbete med utgångspunkt från det nationella hälsovårdsprogrammet ska följas upp och utvärderas för att säkerställa efterlevnaden av programmet och att programmet leder till bra insatser för barn, unga och deras föräldrar utifrån deras behov.

Utifrån utredarens slutsats att elevhälsans medicinska insatser fortsatt ska vara ett ansvar för skolhuvudmännen vill Vision understryka vikten av att tillräckliga åtgärder vidtas för att säkerställa god samordning mellan regionens hälso- och sjukvård för barn och unga och elevhälsan. Den främsta yrkesgrupp Vision organiserar inom elevhälsan är skolkuratorer och ur deras professionsperspektiv finns det fördelar med att elevhälsans olika delar är samlad under samma huvudman. Vision vill återigen lyfta förslaget om att primärvården, första linjens psykiatri och tidiga insatser från socialtjänsten måste närmare barn och unga. Flytta ut resurser för att få in dessa verksamheter samordnat med elevhälsan i tillgängliga team som arbetar runt barnet/den unga och föräldrarna.

Vision ser positivt på utredarens förslag om att Socialstyrelsen får i uppdrag att tillsammans med andra myndigheter och aktörer utforma ett nationellt hälsovårdsprogram för hälsofrämjande och förebyggande insatser riktade till barn och unga under hela uppväxttiden. Att programmet syftar till att lägga grunden för en mer sammanhållen hälsouppföljning av barn och unga, ge vägledning till de utförande aktörerna och säkra att insatser ges på lika villkor i landet är en mycket god och viktig ansats. Vision delar utredarens syn att hälsovårdsprogrammet blir ett viktigt komplement till de föreskrifter om hälso- och sjukvårdens arbete för att främja hälsa hos barn och unga som ges i uppdrag att tas fram. Vision vill poängtera vikten av att hälsovårdsprogrammet även tydliggör vilken aktör som ska stå för vilka insatser och att det säkerställs att barn, unga och deras föräldrar har tillgång till information om detta. Även här vill Vision upprepa förslaget om att kommuner och regioner ska samordna sin information till barn, unga och föräldrar var en vänder sig med frågor kring psykisk ohälsa och att "en ingång" för hjälp och stöd ska upprättas. Förslagsvis med utgångspunkt från elevhälsan.

Vision ser positivt på att det nationella hälsovårdsprogrammet ska ge vägledning om vilka kompetensnivåer som bör finnas tillgängliga i hälso- och sjukvårdsverksamheter som arbetar med att förebygga och främja hälsa hos barn och unga.

Vision ser positivt på förslaget att göra kunskapssammanställningar, kunskaps- och metodstöd om hälsofrämjande och förebyggande insatser riktade till barn och unga avseende fysiskt och psykisk hälsa men saknar förslag om hur kunskapen ska implementeras i verksamheterna.

Utredaren gör bedömningen att hälso- och sjukvårdens samverkan och samordning med socialtjänst och tandvård behöver stärkas men lägger inga konkreta förslag om hur detta ska gå till. Mer erfarenheter från verksamheter som arbetar nära eller till och med är samorganiserade

och samlokaliseras behövs tas tillvara och spridas, till exempel som försöksverksamhet med en väg in.

Fast vårdkontakt och patientkontrakt behöver kompletteras med att elevhälsan ska ingå i regleringen av samordnad individuell plan

Liksom i Visions remissvar till God och nära vård ställer vi oss mycket positiva till stärkta rättigheter för individen genom fast vårdkontakt och patientkontrakt. Dessa förslag anser Vision är ett steg i rätt riktning mot att barn, unga och deras vårdnadshavare inte själva ska behöva samordna vården. Det ligger också i linje med det förslag Vision tidigare överlämnat till regeringen om att en samordnare ska utses till den person som har flera vårdkontakter. Vision saknar dock en tydlig formulering att även vårdnadshavare ska kunna begära en fast vårdkontakt för sitt barn. Dessutom är vår uppfattning att informationen om rätten till en fast vårdkontakt brister vilket innebär att det till stor del är en okänd rättighet som inte nyttjas i så hög grad. Vi anser även att helhetsperspektivet i samordningen av insatserna skulle stärkas om även elevhälsan skulle omfattas av regleringen av samordnad individuell plan, så kallad SIP.

Förslagen löser inte problemen med kompetensförsörjning och goda arbetsvillkor

Utredaren beskriver att verksamheterna har problem med kompetensförsörjning och personalomsättning och hur det påverkar verksamhetens kvalitet negativt. Vision saknar dock konkreta förslag och rekommendationer om hur arbetsgivarna kan arbeta för att skapa mer attraktiva arbetsplatser där många vill jobba.

Förändrade arbetssätt tar resurser i anspråk

Utredaren bedömer att regioner och kommuner visserligen inledningsvis får ökade kostnader om förslagen genomförs men menar att en mer sammanhållen vård som fokuserar mer på hälsofrämjande insatser är lönsamt på sikt. Den bedömningen instämmer Vision i men vi menar att den stora förändring som är syftet med förslagen riskerar att inte få avsedd effekt om inte ekonomisk stimulans ges för att förändra arbetssätten i enlighet med förslagen. Även om intentionerna är goda med de lagförslag och nya föreskrifter som förslås så behövs både ekonomiskt stöd och mer stöd för att implementera ny kunskap och nya arbetssätt.

Veronica Magnusson, förbundsordförande Vision